

2013

LOW-OFFER = LOW-BALLING = LOW-QUALITY?:
Literatuurstudie naar de invloed van het onder
kostprijs aanbieden van accountantscontroles.

Naam: Adrian Martinaj

Studentnr.: 318386

Opleiding: Economie en Bedrijfseconomie.

Rechtsgeleerdheid (Mr.dhr.-student)

Universiteit: Erasmus Universiteit

25-7-2013

Voorwoord.

Het onderwerp dat ik wil behandelen in deze scriptie is low-balling, dit is wanneer een accountant of accountantskantoor de accountantscontrole onder de kostprijs aanbied. Dit wordt gedaan om op deze wijze nieuwe klanten aan te trekken of om oude klanten te behouden.

Hierbij spelen twee zaken een rol. Allereerst is vraag ik me af of de kwaliteit van de accountantscontrole niet achteruit gaat, aangezien de gevraagde prijs van de controle lager is dan de kostprijs van de controle. Als tweede punt vraag ik me af of de onafhankelijkheid van de accountant door low-balling wordt bedreigt.

Zo moet er voldoende personeel, dat hiervoor juist is opgeleid, ingezet worden voor de wettelijke controle en moet er voldoende tijd gewijd worden aan de wettelijke controle. Dit dient te gebeuren om kwaliteit van de controle te kunnen garanderen en waarborgen.

Dit leidt in mijn scriptie tot de vraag of low-balling leidt tot een afname van de onafhankelijkheid van de accountantscontrole.

De eisen voor de accountantscontrole worden hoger, maar bedrijven willen dat die zelfde controle hen minder gaat kosten. Accountants en accountantskantoren proberen hierdoor hun prijzen steeds lager te maken. Dit heeft dus als gevolg dat deze prijzen onder de kostprijs kunnen gaan zitten. Hierdoor ontstaat dus Low-balling en ontstaat dus de bovengenoemde vraag over de onafhankelijkheid van de accountantscontrole.

Zoals eerder beschreven, heb ik dit onderwerp gekozen omdat het onderwerp mij erg interessant leek. Deze interesse is vooral ontstaan door mijn werkcollege externe verslaggeving, waarin we over winststuring, regelgeving en fraude discussieerden. Ook tijdens mijn rechtenstudie kom ik vooral de laatste twee genoemde punten steeds vaker tegen. Hierdoor ben ik gaan zoeken naar een onderwerp dat hiermee te maken heeft.

Ik heb na het vergelijken van verschillende onderwerpen voor dit onderwerp gekozen, omdat het mij het meest interesseerde. Als iemand die zowel recht als economie studeert en van plan is om in de richting van accounting te gaan, leek dit me een fascinerend onderwerp om te gebruiken voor mijn bachelor scriptie.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: De introductie.....	4
1.1 De inleiding en wet- en regelgeving.....	4
1.2 De signalering van het probleem.	6
1.3 Het doel, de hoofdvraag en de deelvragen.....	7
1.4 Hoe is mijn scriptie opgebouwd?	8
Hoofdstuk 2: Het conceptueel model en mijn literatuuronderzoek.....	9
2.1 Inleiding.....	9
2.2 Wat voor factoren beïnvloeden de prijs voor de accountantscontrole?	9
2.2 Hoe kan de kwaliteit van de accountantscontrole (audit quality) worden beschreven?	14
2.3 Hoe ziet de relatie tussen de prijs en de kwaliteit van de accountantscontrole er in theorie uit?	17
2.4 Korte samenvatting en conclusie hoofdstuk 2.	22
Hoofdstuk 3: Het ontwerp van mijn onderzoek, de vorming van de hypothese en de aanpak van het onderzoek.....	24
3.1 Het conceptueel model.	24
3.2 De hypothese bij dit onderzoek.	25
3.3 De aanpak van het onderzoek.....	25
Hoofdstuk 4: De resultaten van de meta-analyse.....	27
4.1 Wat zijn de parameters van low-balling en onafhankelijkheid van de accountant?	27
4.2 De meta-analyse.....	30
4.3 Hoe heb ik de resultaten van het onderzoek geïnterpreteerd	34
Hoofdstuk 5: Mijn Conclusie	35
5.1 Mijn conclusie met betrekking tot het onderzoek.....	35
5.2 Wat voor beperkingen kwam ik tegen tijdens mijn onderzoek	36
5.3 Tot slot mijn aanbevelingen met betrekking tot het onderzoek	36
Literatuurlijst:	37

Hoofdstuk 1: De introductie.

1.1 De inleiding en wet- en regelgeving.

Het miljardendebacle rond Vestia heeft veel ogen op de accountantswereld gericht. In deze zaak, waar toezichthouder AFM, Vestia zelf en bedrijfsonderzoeker Pieter Lakeman van Sobi alle drie een klacht hebben ingediend bij de Accountantskamer in Zwolle, stond de diepgang van een accountscontrole centraal.

Het gaat om de goedgekeurde jaarrekening 2010 van Vestia, welke er bijna voor zorgde dat Vestia ten onder ging. Hierbij is het de vraag of Vestia deugdelijk heeft gehandeld, wat natuurlijk samenhangt met de vraag of de accountant de jaarrekening terecht heeft goedgekeurd.

Zowel het Centraal Fonds Volkshuisvesting (CFV) en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) hebben gefaald volgens de Commissie Kaderstelling en Toezicht Woningcorporaties in de zaak rond Vestia. Het probleem is niet op tijd gesignaleerd en dat Vestia niet voldoende meewerkte had in mijn ogen een teken moeten zijn voor de toezichthouders om hun toezicht te verscherpen.

Echter m.b.t. mijn onderwerp is het vooral van belang of de accountant terecht de jaarrekening heeft goedgekeurd en hoe verantwoordelijk de accountant is in dit debacle. Verder wil ik met het onderwerp low-balling natuurlijk weten waarom een accountant in zo een situatie, waar de accountant een signalerende functie moet hebben, een jaarrekening toch goedkeurt. Was de accountant te afhankelijk geworden van deze klant? Was er sprake van low-balling en hoe is dit met elkaar in verband te brengen?

Uiteraard gaat mijn scriptie niet over Vestia maar wel over het laatste dat ik hierboven noemde. En om het verband tussen low-balling en onafhankelijkheid te vinden is ook de wet- en regelgeving omtrent accountants en de accountantscontrole van belang.

Om te kijken wat het verband is tussen audit price, audit quality, onafhankelijkheid en low-balling is het dus ook belangrijk om naar de wet- en regelgeving te kijken waaraan de accountants zich moeten houden bij het uitvoeren van de accountantscontrole.

Hierbij zijn er verschillende wetten en regels vastgesteld en zijn er ook verschillende toezichthouders, enkele hiervan zal ik kort toelichten. Dit zijn; Titel 9 BW2, Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), De Autoriteit Financiële Markten (AFM), VGBA, (NV COS)HRA, De Wet Bestuurdersaansprakelijkheid (WBa).

Titel 9 BW2 is een uitwerking van de Europese richtlijnen. Hiermee wordt geprobeerd een eenvormigheid te creëren in de boekhouding en jaarrekening, door wetten en regels vast te stellen.

De Wta regelt de toezicht op individuele accountants en accountantsorganisaties, met als doel de betrouwbaarheid van de accountantsverklaring voor het publiek te waarborgen. Op grond van de Wta is er een vergunning nodig om de wettelijke accountantscontrole te doen. De AFM is de toezichthouder op de accountantsmarkt en de vergunning om de wettelijke controle te doen moet bij de AFM worden aangevraagd. De AFM beperkt zich bij het toezicht houden tot de wettelijke controles die door accountantsorganisaties worden verrichten. Het toezicht houden op andere werkzaamheden of diensten van accountantsorganisaties door het NIVRA en de NOvAA gedaan. Het NIVRA en de NOvAA zijn gefuseerd en hieruit is de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) ontstaan op 1 januari 2013. De NBA is een bij wet ingestelde organisatie, welke de goede beroepsuitoefening van haar leden (registeraccountants en Accountants-Administratieconsulenten) moeten bevorderen. De NBA controleert namelijk of er voldaan wordt aan de normen uit de Wta, door de accountantsorganisaties.

De NBA heeft een nieuwe gedragscode gepresenteerd, namelijk de Verordening Gedrags- en Beroepscode Accountants (VGBA), dit is de opvolger van de huidige VGC. Het doel van de VGBA is om een duidelijker inzicht voor iedereen te creëren in de ethische regels en de verwachten van Nederlandse accountants. Net als hoe de VGC was gebaseerd op IESBA uit 2003, is de VGBA gebaseerd op een nieuwe code die door de IESBA is ontwikkeld met aanpassingen voor de Nederlandse situatie.

De gedrags- en beroepsregels (NV COS, HRA sinds 2012) zijn vast gesteld door de NBA voor alles accountants in het accountantsregister, deze zijn vastgesteld naast de wet- en regelgeving die door de wetgever is vastgesteld.

In mijn scriptie is ook de Wet Bestuurdersaansprakelijkheid (WBa) van belang. Namelijk dat de rechtspersoon meldingsplicht heeft bij de belastingdienst. De accountant is hier essentieel in, want indien de accountant zijn werk goed doet zal hier altijd aan voldoen worden.

Als wij kijken naar de onafhankelijkheidsvoorschriften voor accountants (opgesteld door NIVRA en NOvAA, nu NBA) zien wij dat het honorarium van de accountant toereikend moet zijn om genoeg tijd en personeel met de juiste kwalificaties beschikbaar te maken om de wettelijke controle juist te kunnen uitvoeren en daarmee de richtlijnen na te volgen. Wat het doel van de onafhankelijkheidsvoorschriften betreft, deze is de omvatting van het spanningsveld tussen het belang van de accountant om cliënten te winnen en/of te behouden, het streven naar lage accountantskosten door de onderneming en om het maatschappelijk belang van de onafhankelijkheid van de accountant.

1.2 De signalering van het probleem.

Om potentiële cliënten aan te trekken of om bestaande cliënten te behouden bieden accountants de accountantscontrole echter ook onder de kostprijs aan, in de verschillen artikelen wordt gesuggereerd dat dit ook in de praktijk voorkomt . Omdat ik er ook van uitging dat dit in de praktijk voorkomt, ben ik geïnteresseerd geraakt in low-balling, de benaming voor dit soort handelingen van accountants. Dit is dan ook de motivatie geweest voor het gebruik van dit onderwerp voor mijn scriptie. Ook accountantsorganisaties streven naar het maximaliseren van de winst en willen ook continuïteit in hun organisatie, dit is dus te vergelijken met bedrijfsdoelstellingen van de meeste dienstverlenende organisaties. Wat hieruit gehaald kan worden is dat als er een opdracht wordt aangenomen onder de kostprijs door de accountantsorganisatie, dat deze het verlies dat hierdoor geleden wordt op een andere wijze zal moeten compenseren. Hierbij gaan wij er vanuit dat het verlies niet zomaar wordt geaccepteerd. Uiteraard zijn er meerdere mogelijkheden om dit verlies te compenseren, dit zou kunnen door het verlies het eerste jaar te accepteren en door de jaren heen een efficiëntere methode van controleren te ontwikkelen bij de cliënt of het verlies accepteren op de jaarrekeningcontrole en dit verlies goed te maken door andere controle- en adviesopdrachten van die cliënt. Aangezien de nieuwe wet-en-regelgeving niet meer toestaat dat de controle en de adviesopdrachten door een accountantskantoor worden uitgevoerd, is het compenseren van de verliezen op die wijze niet meer mogelijk. Dit is

echter niet het punt waar ik me op zal concentreren. Naast de bovengenoemde wijzen van compensatiemogelijkheden kan een accountantsorganisatie ook andere concessies maken. Zo kan een accountantsorganisatie de diepte van de controle minder maken, wat dus voor lagere kosten zal zorgen dan een 'normale' controle. Dit heeft als gevolg dat, als het management en de accountant een goede verstandhouding hebben over de lagere audit fee, de onafhankelijkheidsregels niet worden nageleefd. Dit is waar ik van uitga in mijn scriptie. De accountant zal in mijn ogen een manager, met wie de verstandhouding beter is, minder goed controleren en daardoor dus niet meer volledig onafhankelijk zijn. Met als gevolg dat de audit quality beïnvloed kan worden en dus lager kan zijn.

1.3 Het doel, de hoofdvraag en de deelvragen.

Hoe hoog zal de kwaliteit van de accountantscontrole zijn wanneer deze onder de kostprijs wordt aangeboden. Ondernemingen willen dat accountantskosten laag zijn, maar ze willen wel dat er zoveel mogelijk waarde uit de accountantscontrole wordt gehaald. Hoe zullen de afspraken voor een audit fee gemaakt kunnen worden? Zal een accountant het verlies accepteren alleen om de cliënt te behouden of om nieuwe aan te trekken, of zal de accountant dit willen compenseren door bijvoorbeeld een minder diepgaande controle uit te voeren. Wat ik wil bereiken met mijn scriptie is om een beter inzicht te krijgen in de hoogte van de accountantskosten en in de kwaliteit van de accountcontrole die daarmee samenhangt.

Bij deze heb ik de volgende hoofdvraag opgesteld:

"Hoe verhouden de prijs (audit pricing or fee) en de kwaliteit (audit quality) van de accountantscontrole zich ten opzichte van elkaar?"

Bij deze hoofdvraag heb ik de volgende deelvragen opgesteld:

- *Wat voor factoren beïnvloeden de prijs voor de accountantscontrole?*
- *Hoe kan de kwaliteit van de accountantscontrole (audit quality) worden beschreven?*

- *Hoe ziet de relatie tussen de prijs en de kwaliteit van de accountantscontrole er in theorie uit? (De theorie bestaat uit de artikelen die ik heb gebruikt voor mijn scriptie)*

1.4 Hoe is mijn scriptie opgebouwd?

Ik heb de scriptie opgebouwd in verscheidene hoofdstukken om zo een beter overzicht van de verkregen informatie over dit onderwerp te creëren.

Hoofdstuk 1: Dit is het inleidende hoofdstuk, waarin ik mijn doel, de hoofdvragen en de deelvragen heb beschreven.

Hoofdstuk 2: In dit hoofdstuk probeer ik de deelvragen zoals benoemd in hoofdstuk 1 onder paragraaf 2 te beantwoorden. Dit doe ik door het theoretische kader te schetsen, waarin de theoretische relatie tussen de prijs (audit pricing) en de kwaliteit (audit quality) van de accountantscontrole wordt behandeld.

Hoofdstuk 3: In dit hoofdstuk beschrijf ik het conceptueel model en operationaliseer ik het verband tussen de verscheidene theoretische concepten. Ook de wijze van onderzoek en hypothesevorming zal in dit hoofdstuk behandeld worden.

Hoofdstuk 4: Dit is het hoofdstuk waarin ik door middel van verschillende onderzoeken de relatie in het conceptueel model onderzoek en uitwerk in een meta-analyse.

Hoofdstuk 5: Dit is het slot. Hierin formuleer ik mijn conclusie op basis van het door mij onderzochte onderwerp, ook zal ik proberen aanbevelingen te doen en aangeven waar er een beperking was.

Hoofdstuk 2: Het conceptueel model en mijn literatuuronderzoek.

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal ik door een antwoord te vinden op mijn deelvragen een beter beeld voor mijzelf proberen te creëren op het verband tussen low-balling, audit quality, audit price en de onafhankelijkheid van de accountant.

In dit hoofdstuk zal ik de onderstaande deelvragen proberen te beantwoorden.

- *Wat voor factoren beïnvloeden de prijs voor de accountantscontrole?*
- *Hoe kan de kwaliteit van de accountantscontrole (audit quality) worden beschreven?*
- *Hoe ziet de relatie tussen de prijs en de kwaliteit van de accountantscontrole er in theorie uit? (De theorie bestaat uit de artikelen die ik heb gebruikt voor mijn scriptie)*

2.2 Wat voor factoren beïnvloeden de prijs voor de accountantscontrole?

Verschillende factoren beïnvloeden de prijs, die voor de uitvoering van een accountantscontrole door een accountantsorganisatie worden gevraagd. Allereerst is het natuurlijk van belang om te weten wat voor kosten er door de accountantsorganisatie worden gemaakt om de accountantscontrole uit te voeren. We kunnen deze kosten van de accountantsorganisatie classificeren in verscheidene soorten kosten, welke ik in dit hoofdstuk zal behandelen.

Het classificeren van de kosten die gelden voor de accountantsorganisatie.

Net als elke dienstverlenende organisatie heeft ook een accountantsorganisatie te maken met kosten die gelden voor de branche waarin deze zit. We kunnen in het artikel van Schaik (2003) zien hoe hij de kosten van deze organisaties classificeert. Het classificeren van de kosten, die als meest belangrijk worden geacht, is als volgt gedaan:

De initiële kosten:

Bij de initiële kosten gaat het om de kosten die gemaakt worden voor het opstarten van een nieuwe opdracht. Dit kunnen kosten zijn die gemaakt worden voor het opzetten van controleprogramma's en kosten die gemaakt worden om meer kennis over de cliënt te vergaren. Deze kosten moeten als sunk costs gerekend worden, volgens Simon & Francis (1988) en mogen in eerste opzicht volgens het stuk daardoor geen effect hebben op de wijze waarop de accountant zijn besluit neemt. Echter komt uit het psychologisch onderzoek van Simon & Francis (1988) naar voren dat sunk costs toch effect hebben op de besluitvorming van accountants, omdat accountants de initiële kosten gecompenseerd willen zien in de vorm van tijd of in de vorm van andere diensten.

De differentiële kosten:

Bij de differentiële kosten gaat het om de kosten die de accountantsorganisatie extra moet maken, omdat de accountant een bepaalde opdracht heeft moeten doen. Andere benamingen voor dit soort kosten komen in het artikel van Chan (1999), de marginale kosten, en in het artikel van DeAngelo (1981), de vermijdbare kosten, naar voren. De audit fee die is afgesproken mag dan ook niet lager zijn dan deze kosten, omdat er vanuit mag worden gegaan dat er genoeg personeel en tijd door de accountantsorganisatie beschikbaar wordt gesteld om een bepaalde opdracht uit te voeren.

De directe en de indirecte kosten:

Als we kijken naar de directe en de indirecte kosten dan zien we dat er per organisatie andere opties zijn. De directe kosten zijn over het algemeen de kosten die direct zijn gemaakt voor de uitvoering van een opdracht, zoals het aantal uren die nodig waren voor de uitvoering. Echter vallen de gemaakte kilometers, die nodig waren voor de uitvoering van de opdracht, niet in elke organisatie onder de directe of indirecte kosten. Dit is afhankelijk

van of het noteren van de kilometers verplicht is binnen de organisatie of niet. Onder andere SEC (1978) geeft dat de directe en de indirecte kosten kunnen gerekend worden als een juiste indicatie van de fee die voor de controle zou moeten worden afgesproken door de accountantsorganisatie en de cliënt.

De audit fee die wordt afgesproken mag niet onder de differentiële kosten zitten zoals hierboven staat, maar wanneer de opdrachten voor controles een gebroken boekjaar hebben mag de audit fee er wel onder zitten. In dat geval is het wel dus toegestaan om een lagere audit fee dan de differentiële kosten af te spreken, om er voor te zorgen dat de accountantsorganisaties in het laagseizoen niet te weinig opdrachten aan moeten nemen door een te hoge audit fee. Zo kan de organisatie genoeg personeel en genoeg tijd besteden aan controles. Door empirische onderzoeken hebben Craswell & Francis (1999) en Gul (1999) aan kunnen tonen dat de audit fees die afgesproken zijn door organisaties met een gebroken boekjaar duidelijk lager zijn dan die van een organisatie met een boekjaar die vaststaat aan het kalenderjaar.

Van welke factoren hangt de prijs voor controle van accountant af.

De meta-analyse in het onderzoek van Hay, Knechel & Wong (2006) heeft het effect van kenmerken die gelden voor de cliënt, kenmerken die bij een accountantsorganisatie horen, kenmerken die horen bij de controles en kenmerken met betrekking tot de hoogte van prijs van de controle weergegeven. Hay, Knechel & Wong (2006) hebben deze kenmerken verdeeld in de deze groepen.

De eerste groep: De Cliënt:

Hierbij horen de volgende punten; de omvang, het inherent risico, de winstgevendheid, de complexiteit, de type onderneming, de ratio, de governance, controlemaatregelen en de industrie.

De tweede groep: De Accountantsorganisatie:

Hierbij gaat het om de volgende punten; de geleverde kwaliteit door de organisatie, de locatie en het tijdsbestek van de wisseling van accountant.

De derde groep: De Opdrachten:

Hierbij gaat het om de volgende punten; de controle in hoogseizoen, de problemen met de accountants, de rapportage achterstand en de overige dienstverlening.

De vierde groep: Het overige:

Hierbij gaat het om alle overige kenmerken en categorieën.

Als we kijken naar welke categorieën, in de door mij gebruikte artikelen en onderzoeken, het meeste voorkomen en zodanig het meeste onderzoek naar is gedaan, dan gaat het om de volgende 3 groepen.

De geleverde kwaliteit, de omvang en de complexiteit. Hierbij worden voor complexiteit het aantal deelnemingen en het aantal locaties, die moeten worden gecontroleerd, voornamelijk als factoren gebruikt.

Om de bovengenoemde reden heb ik besloten hier wat dieper op in te gaan, hiervoor maak ik voornamelijk gebruik van het onderzoek van Hay, Knechel & Wong (2006). Ook is hun onderzoek redelijk recent vergeleken met vele andere op dit gebied.

Allereerst zal ik het over de geleverde kwaliteit hebben. Hay, Knechel & Wong (2006) meten dit in hun artikel door eerst een verdeling te maken van grote en kleine accountantsorganisaties en vervolgens naar de reputaties van de verschillende organisaties te kijken. Dit laatste moet gedaan worden omdat het niet mogelijk is om werkzaamheden van de accountant volledig te achterhalen. Wat uit het artikel te halen is, is dat een grote accountantsorganisatie vaak een betere reputatie heeft en daarmee zou de kwaliteit die

deze organisatie levert hoger moeten zijn dan dat van een kleinere accountantsorganisatie. Ook heeft volgens het onderzoek de grootte van het accountantskantoor een positieve invloed op de hoogte van de kosten van de accountant dat zich vertaalt in een hogere geleverde kwaliteit van de controle voor een groter accountantskantoor.

De tweede categorie die ik ga behandelen is de omvang van de cliënten. Dit wordt in het artikel van Hay, Knechel & Wong (2006) behandeld door de totale bezittingen te meten. Ik heb ook naar andere onderzoeken gekeken, wat ik hierboven al noemde. Enkele onderzoekers gebruiken opbrengsten van cliënten om de omvang te meten. Mijn vraag met betrekking tot deze scriptie is dan ook, wat voor gevolg de omvang van een cliënt heeft op de accountantskosten. Uit het onderzoek kan worden gehaald dat van de 87 studies er 85 studies, met betrekking tot de omvang van de cliënt op basis van de totale bezittingen, aantonen dat er een significante relatie is tussen de omvang van de cliënt en de hoogte van de accountantskosten. Deze relatie wordt gezien als een positieve relatie, wat betekent dat de accountantskosten en de hoogte hiervan voor een heel groot deel wordt beïnvloed door de omvang van de cliënt. Ook zonder onderzoek zou dit een conclusie zijn die door velen zou worden aangenomen, aangezien een grotere cliënt meer tijd vergt en meer personeel omdat er veel meer gecontroleerd moet worden dan bij een kleinere cliënt. Ook in andere artikelen wordt dezelfde conclusie getrokken, waaronder door Simunic (1980), Palmros (1986) en Anderson & Zéghal (1994).

Tot slot heb ik ook bekeken wat Hay, Knechel & Wong (2006) over de complexiteit hebben onderzocht. Ook hier kan uit het hun onderzoek worden gehaald dat er meestal een significante positieve relatie is tussen de complexiteit en de accountantskosten. Dit houdt dus in dat hoe complexer de organisatie, des te complexer de controle van de accountant, des te hoger de kosten voor de accountant. Andere artikelen waarin dezelfde conclusie wordt getrokken zijn die van Simunic (1980) en die van Anderson & Zéghal (1994).

Toevoeging op de verschillende factoren m.b.t. de accountantskosten.

Wat hierboven is te zien is dat niet één factor de prijs van de accountantscontrole bepaalt, maar dat meerdere factoren hier invloed op hebben. Zo is de prijs afhankelijk van onder andere de geleverde kwaliteit door de accountantsorganisatie, de omvang van de cliënt en de complexiteit van de controle. De vraag is dan wat de hoogte van de audit fee zal zijn en of deze voor winst zal zorgen. Wat het ook is, deze zal niet lager mogen zijn dan de differentiële kosten (met enige uitzonderingen), om ervoor te zorgen dat de accountantsorganisaties op zijn minst genoeg tijd en personeel aan de opdracht zullen toewijzen en de controle zo dus betrouwbaar wordt uitgevoerd. Tot nu toe heb ik vooral behandeld hoe de controle uitgevoerd zou moeten worden en wat de audit fee zou moeten zijn. In het komende deel van de mijn scriptie zal ik aannemen dat wanneer de prijs van de controle lager is dan de kostprijs van deze controle en er dus gesproken kan worden van low-balling. Uitgaand van mijn eerste idee met betrekking tot low-balling verwacht ik dat low-balling een negatief effect heeft op de kwaliteit van de controle en dat deze dus lager zal zijn door low-balling.

2.2 Hoe kan de kwaliteit van de accountantscontrole (audit quality) worden beschreven?

Wat houdt de controle van de accountant in, dit is namelijk de controle van de jaarrekening van een cliënt. De accountant krijgt een bewijs voor de controle en hiermee kan de accountant zijn oordeel vellen over de jaarrekening van de cliënt en hoe deze staat tegenover de werkelijke toestand van die cliënt op het moment van controleren. Indien de accountant van mening is dat de jaarrekening klopt met de werkelijke situatie binnen de onderneming, dan geeft deze dit aan door te stellen dat er met een redelijke mate van zekerheid sprake is van overeenstemming tussen de jaarrekening en de werkelijkheid.

We kunnen vervolgens de audit quality meten door te kijken naar de accountantscontrole en de kwaliteit waarmee deze is uitgevoerd. Echter is het niet heel eenvoudig om dit te meten, het is namelijk moeilijk om te bepalen wanneer een controle goed of slecht is. Wanneer is de accountantscontrole als slecht te betitelen, wanneer de jaarrekening wel gelijk is aan de

werkelijkheid maar de controle slecht is uitgevoerd? Of is dit wanneer er een goede controle is uitgevoerd, maar het blijkt dat de jaarrekening niet gelijk is aan de werkelijke situatie? In beide situaties is het voor een gebruiker van de jaarrekening moeilijk te bepalen of er sprake is van een goede of slechte controle, omdat niet alle controles door toezichthouders worden bekeken en door hen worden gecontroleerd.

Als we kijken naar audit quality dan kunnen we uit artikelen en verscheidene theorieën twee vormen weergeven. Het gaat hier om de 'perceived audit quality' en de 'actual audit quality', beide vormen zal ik apart behandelen in de loop van mijn scriptie. Het grootste verschil tussen deze beide vormen wordt onder andere gegeven door Watkins, Hillison & Morecroft (2004) in hun artikel, waarin er definities en theorieën van andere zijn samengevoegd om meer duidelijkheid hierover te geven. Het verschil is dat het bij perceived audit quality gaat om de kwaliteit die de gebruikers verwachten en dus de betrouwbaarheid van de informatie, terwijl het bij de actual audit quality gaat om de kwaliteit die werkelijk is geleverd en dus de kwaliteit van de informatie.

Allereerst de perceived audit quality:

Er zijn verschillende onderzoekers die de definitie van de perceived audit quality hebben gegeven. Onder deze onderzoekers vallen DeAngelo (1981b), Palmrose (1988), Colbert & Murray (1998), O'Keefe & Westort (1992) en Francis(2004). Als we de definities van deze onderzoekers uit elkaar halen dan zien we dat ze niet veel van elkaar verschillen. De definitie die door DeAngelo(1981b) is gegeven gaat uit van de waarschijnlijkheid die door de markt is geschat (market-assessed probability, zoals dit in het artikel wordt genoemd) en geeft aan dat twee delen de audit quality uitmaken. Deze twee delen zijn als eerst dat er een materiële fout wordt gevonden en vervolgens deze materiële fout door de accountant moet worden aangegeven. De andere onderzoekers, Palmrose(1988) en Colbert & Murray(1998), geven als definitie van audit quality dat het waarschijnlijk moet zijn dat er geen materiële fout in de jaarrekening zit. Alle bovengenoemde onderzoekers stellen dat de onafhankelijkheid van de accountants bepaalt of een materiële fout wordt gerapporteerd. Ze stellen namelijk dat een accountant die erg afhankelijk is van een bepaalde cliënt of opdracht een materiële fout niet

snel zal rapporteren, omdat het voor de accountant het verlies van die cliënt of een slechte relatie met de cliënt zou kunnen betekenen.

In het artikel van Colbert & Murray(1998) is te vinden dat het team dat de controle doet zeer belangrijk is, des te meer ervaring de groep heeft en des te groter de omvang van deze groep is, des te groter de kans op het vinden van materiële fout in de jaarrekening. In het artikel van O'Keefe & Westort(1992) wordt hieraan toegevoegd dat ook de omvang van accountantsorganisatie zelf van belang is bij het ontdekken van fouten. In het artikel van Francis(2004) worden verscheidene onderzoeken vergeleken en samen gebracht m.b.t. onderwerp, met als conclusie dat er grote verschillen zijn in ontdekkingskans tussen grote accountantsorganisaties en kleinere.

Ten tweede de actual audit quality:

Om de actual audit quality te kunnen begrijpen heb ik de artikelen van Teoh & Wong (1993) en van Davidson & Neu (1993) gebruikt. Als we kijken naar wat in het eerste artikel staat en wat ze hebben onderzocht, zien we dat ze stellen dat een hogere audit quality gelijk staat aan een hogere waarde die aan de informatie is gegeven, en dit geldt ook als het je omdraait. De accountant en de controle moeten de waarde van de informatie zo hoog mogelijk maken, om zo een beter beeld te geven aan gebruikers van de jaarrekening. In het tweede artikel zien we dat de onderzoekers stellen dat de betrouwbaarheid van de informatie die vrijgesteld is ook samenhangt met de waarde die aan de informatie wordt gegeven. Zo is informatie die betrouwbaar is een goede informatiebron voor de accountant, welke daarmee een controle kan leveren van hogere kwaliteit en dus de audit quality omhoog gaat.

Hierna kan ik er vanuit gaan dat de kwaliteit van de controle afhankelijk is van of de accountant onafhankelijk heeft gehandeld en onafhankelijk is. Dit is wat de onderzoekers DeAngelo (1981b), Palmrose (1988) en Colbert & Murray (1998) als definitie stellen, waarbij het aangeven van een gevonden materiële fout afhangt van de accountant en of deze dan wel of niet onafhankelijk is. Ik verwacht hierdoor dat als de accountant onafhankelijker is dit zal betekenen dat de kwaliteit van de accountantscontrole hoger zal zijn.

2.3 Hoe ziet de relatie tussen de prijs en de kwaliteit van de accountantscontrole er in theorie uit?

Ik heb in de eerste paragraaf van dit hoofdstuk de variabelen waar de audit price van afhangt bekeken aan de hand van verscheidene onderzoeken. In de tweede paragraaf van dit hoofdstuk heb ik een definitie gezocht voor de kwaliteit van de accountantscontrole, oftewel audit quality, in de artikelen van verschillende onderzoekers. Hierna heb ik gesteld dat low-balling afhangt van de prijs van de controle. Er is sprake van low-balling wanneer de prijs van de controle onder de zo gehete kostprijs wordt aangeboden en dat de kwaliteit van de controle afhangt van de afhankelijkheid van de accountant(s), als deze heel afhankelijk is (zijn) van een opdracht of cliënt dan zal (zullen) deze minder snel een materiële fout aangeven.

Hoe wordt low-balling gemeten? Dit is wat ik in de loop van mijn scriptie zal behandelen.

Een belangrijke vraag hier is; Wat is het idee dat de gebruikers van de jaarrekening over de controle hebben wanneer deze lager is dan verwacht bij een dergelijke controle? Dit is belangrijk ongeacht of een lagere prijs gelijk staat aan een lagere kwaliteit van de controle.

Allereerst heb ik naar low-balling gekeken:

De wetenschappers op dit gebied delen het in hun onderzoeken op in twee groepen, namelijk:

- Oorzaken van low-balling
- Gevolgen van low-balling

Als we de oorzaken van low-balling bekijken zien we dat een van de essentiële oorzaken prijsdiscriminatie is. Hiermee proberen verschillen accountantsorganisaties nieuwe cliënten aan te trekken of bestaande cliënten als klant te houden. Als we een accountantsorganisatie bekijken alsof deze een gewone onderneming is, dan kunnen we zeggen dat het een logische zet is. Een Apple of Samsung probeert ook hun producten voor een lagere prijs aan te bieden om zo de oude klanten te behouden en nieuwe aan te trekken. Echter weten we uit dat voorbeeld dat als de productie kosten omlaag gaan er een groot risico is dat veel producten

gemaakt worden met defecten. Dit is waarom het aanbieden van een accountantscontrole onder de kostprijs, door de gebruikers gezien kan worden als bijvoorbeeld het sneller maar minder goed uitvoeren van de controle. Prijsdiscriminatie is echter niet altijd gelijk aan een controle van lagere kwaliteit en is ook niet verboden. Uit het artikel van Thomas (2000) komt naar voren dat accountorganisaties niet toegeven dat ze een lagere prijs gebruiken om (nieuwe) klanten aan te trekken.

Als we kijken naar het tweede deel, van de gevolgen van low-balling, zien we dat enkele accountantskantoren het verlies geleden door een lage audit fee te vragen, proberen goed te maken in de jaren na de eerste controle. Ze doen dit door zoveel mogelijk ervaring op te doen om op die wijze veel efficiënter de controles in de volgende jaren te kunnen uitvoeren. Dit gevolg van low-balling wordt ook genoemd door Gregory & Collier (1996), Simon & Francis (1998) en Ettredge & Greenberg (1990) in hun onderzoek, waar ze als conclusie trekken dat deze wijze van verliezen compenseren door meeste accountantskantoren wordt gebruikt.

Een ander gevolg van low-balling is dat compensatie voor verliezen, die veroorzaakt worden door een lage audit fee voor een controle te vragen, wordt gezocht in de vorm van overige opdrachten voor controles en adviezen. Samenhangend hiermee is het de vraag of een account in al de bovengenoemde situaties als onafhankelijk gezien moet worden.

Als tweede heb ik naar de onafhankelijkheid van de accountant gekeken:

Waarom hebben we accountants, accountants zijn er om onderzoek te doen naar een jaarrekening die door een onderneming is opgesteld. Gebruikers verwachten dat het onderzoek van de accountant deskundig, professioneel en misschien wel het belangrijkste, onafhankelijk wordt uitgevoerd. De jaarrekening is vaak al door een professional of een deskundige binnen de onderneming opgesteld, alleen is deze natuurlijk niet onafhankelijk en hier komt de rede van bestaan van accountants vooral te pas. Een accountant die afhankelijk is van een klant of een opdracht kan eerder fouten, die deze vindt, niet aangeven omdat dit negatieve gevolgen voor de accountant((s)organisatie) zou kunnen hebben. Dit is waarom het heel belangrijk is dat de accountant ook daadwerkelijk onafhankelijk is. Low-balling zorgt

ervoor dat gebruikers van de jaarrekening gaan twijfelen over de onafhankelijkheid van de accountant, omdat deze bereid is een verlies te accepteren voor een controle en dus niet echt van plan is om een diepe controle uit te voeren maar hierop gaat proberen te besparen. Dit hoeft echter niet zo te zijn, alleen kan een gebruiker van de jaarrekening er wel zo naar kijken.

Zoals er voor de meeste beroepen, waar onafhankelijkheid en betrouwbaarheid belangrijk is, er bepaalde regels zijn is er voor accountants en het beroep, in het algemeen, de VGC (Verordening Gedragscode) opgesteld. Deze is er om de accounts te beschermen tegen bedreigingen die door hun onafhankelijkheidseis veroorzaakt kunnen worden. De VGC maakt een onderscheid in twee vormen van onafhankelijkheid. Deze zijn de volgende:

- Onafhankelijkheid in wezen
- Onafhankelijkheid in schijn

Onafhankelijkheid in wezen houdt het volgende in;

De accountant moet alleen rekening houden met feiten en omstandigheden die samenhangen met de opdracht of hier betrekking op hebben en het eigenbelang en situaties hieraan verbonden moet nalaten en voorkomen.

Onafhankelijkheid in schijn houdt het volgende in;

De accountant moet alle feiten en situaties, waarbij er de kans (schijn) is dat zijn objectiviteit of integriteit niet nageleefd zal kunnen worden, vermijden.

Als we nu kijken naar hoe onafhankelijkheid door de wetenschappers en deskundigen wordt beschreven, dan zien we dat er vaak onderzoek is gedaan door middel van de non-audit services. Het onderzoek van Hay, Knechel & Li (2006) naar de relatie tussen onafhankelijkheid en non-audit services is heel uitgebreid en goed te begrijpen. Hierdoor heb ik gekozen om de relatie met behulp van dit onderzoek te beschrijven. Ze maken in hun onderzoek gebruik van drie relaties om te kijken of het krijgen van meer non-audit services ervoor zorgt dat de onafhankelijkheid van de accountant lager wordt.

- Allereerst heb ik gekeken naar het verband tussen audit prijzen en non-audit prijzen:

Wederom kijkend naar Hay, Knechel & Li (2006) en hetgeen zij hebben onderzocht over de bovengenoemde relatie, zien we dat er schending van de onafhankelijk dreigt. Deze bedreiging komt door het verminderen van de audit fee om op die wijze meer non-audit werk te krijgen. Een andere kant van het onderzoek stelt dat het verkrijgen van non-audit werkzaamheden en de uitvoering hiervan kan leiden tot meer kennis en meer ervaring met betrekking tot audit werkzaamheden en de verliezen dus worden gecompenseerd door de tijd met betere en efficiëntere controles. Dit zou de onafhankelijkheid van de accountant niet bedreigen en zou de audit quality dus hoog blijven. Wat we dus uit het stuk van Hay, Knechel & Li (2006) kunnen halen is dat er zowel een negatief als positief verband is tussen de audit prijs en de non-audit prijs.

De meeste onderzoekers zoals Simunic (1984), Palmrose (1986) & Beck, Frecka & Solomon (1988a) stellen dat er een positieve relatie is tussen de audit prijzen en de non-audit prijzen. Ook recentere onderzoeken door Davis, Ricchiute & Trompeter (1993), Backess & Simnett (1994), Ezzamel, Gwilliam & Holland (1996) en Firth (1997) stellen het zelfde, echter wordt in alle onderzoeken gezegd dat het onderzoeken van deze relatie redelijk moeilijk is, omdat de resultaten niet altijd overeenkomen en er veel tegenstrijdigheid is in de resultaten. Een negatieve relatie tussen de twee soorten services wordt door Groenen, van den Kerkhof & Langendijk (2002) geconstateerd. Groenen, van den Kerkhof & Langendijk (2002) geven aan dat een accountantsorganisatie meer tijd en personeel zal toewijden aan de audit services van klanten bij wie door de accountantsorganisatie ook veel non-audit services worden verleend, dan bij klanten waar dit niet het geval is. Ook kunnen klanten, waar het administratief aspect van hun onderneming zwak is, meer tijd vereisen voor de accountantscontrole en dit vervolgens leidt tot meer non-audit services zoals advisering. Er zijn ook onderzoeken waarin geen verband tussen de audit prijzen en de non-audit prijzen wordt gevonden, zoals de onderzoeken van Abdel-Khalik (1990), Barefield, Gaver & O'Keefe (1993) en O'Keefe, Simunic & Stein (1994).

- Vervolgens heb ik gekeken naar het verband tussen onafhankelijk en non-audit prijzen:

Het onderzoek van Frankel, Johnson & Nelson (2002) geeft het meeste inzicht in dit verband aangezien hun onderzoek wat diepgaander is dan overige onderzoeken voor hen. Dit

doordat Frankel, Johnson & Nelson (2002) hun onderzoek niet hebben beperkt tot het vanuit één oogpunt bekijken van de situatie, maar ze hebben het zowel vanuit het oogpunt van de belegger als vanuit het oogpunt van de accountant bekeken, wat het onderzoek naar het verband tussen de audit prijzen en de non-audit prijzen uitgebreider en objectiever maakt en zo een beter resultaat biedt. In de conclusie die Frankel, Johnson & Nelson (2002) trekken in hun artikel is er wel sprake van vermindering van de onafhankelijkheid van de accountant wanneer deze meer non-audit services uitvoert, wanneer er onderzocht wordt vanuit het oogpunt van de accountant. Als we kijken naar de conclusie die Frankel, Johnson & Nelson (2002) trekken vanuit het oogpunt van de belegger, welke ze hebben onderzocht door onverwachte resultaten met betrekking tot aandelen te meten wanneer de toelichting van de accountantskosten bekend worden gemaakt, dan zien we dat het resultaat tussen de non-audit prijzen en onverwachte schommelingen in aandelen negatief is. Zo ontstaat er vanuit het oogpunt van de belegger een negatief beeld en is de onafhankelijkheid vanuit dat oogpunt minder geworden.

- *Tot slot heb ik gekeken naar het verband tussen de onafhankelijkheid van de accountant en de jaren die deze bij dezelfde klant de audit doet:*

Om hierover een beter beeld te krijgen heb ik de artikelen van Beck, Frencka & Solomon (1988b) en Lys & Watss (1994) gebruikt. De conclusie die uit beide artikelen naar voren komt is dat de onafhankelijkheid minder wordt als de accountant voor een langere tijd bij dezelfde klant de controle uitvoert. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat de accountant((s)organisatie) een betere relatie krijgt met zijn/haar (hun) klant, vaak op economische maar ook sociale gebieden en dat de controle als standaard gezien kan worden, waardoor de accountant niet meer even kritisch en scherp te werk gaat.

Als toevoeging op het geheel zien we in de artikelen van Defond & Jiambalvo (1991) en Francis, Maydew & Sparks (1999) dat kleinere accountantsorganisaties veel meer afhankelijk zijn van hun klanten dan grote accountantsorganisaties. Zo laten de grotere accountantsorganisaties minder earnings management toe dan kleinere accountantsorganisaties. De conclusie die getrokken wordt is dan ook dat grotere

accountantskantoren beter scoren wat betreft de onafhankelijkheid van accountants dan kleinere accountantsorganisaties.

2.4 Korte samenvatting en conclusie hoofdstuk 2.

Bij mijn deelvraag *‘Wat voor factoren beïnvloeden de prijs voor de accountantscontrole?’* heb ik gekeken naar de verschillende kosten die de accountantsorganisatie heeft en naar de factoren waar de prijs van de accountantscontrole van afhangt. De kosten bepalen dus een groot deel van de audit price. Ook de verschillende factoren zoals de cliënt, de accountantsorganisatie en soorten opdrachten hebben een groot invloed op de prijs.

Bij mijn deelvraag *‘Hoe kan de kwaliteit van de accountantscontrole (audit quality) worden beschreven?’* heb ik gekeken naar de perceived audit quality en de actual audit quality. Ik verwacht hierdoor dat als een accountant onafhankelijker is, dit zal betekenen dat de kwaliteit van deze accountantscontrole hoger zal zijn.

Bij mijn deelvraag *‘Hoe ziet de relatie tussen de prijs en de kwaliteit van de accountantscontrole er in theorie uit?’* heb ik gekeken naar low-balling en de onafhankelijkheid van de accountant. Ik heb ook gekeken naar het verband tussen audit prijzen en non-audit prijzen en naar het verband tussen onafhankelijkheid en non-audit prijzen. Vooral het laatste was voor 1 januari 2013 een punt die heel goed bestuurd diende te worden. Echter is het sinds 1 januari 2013 voor accountantsorganisaties wettelijk niet meer toegestaan om bij een bedrijf waar zij de wettelijke controle uitvoert, ook adviesdiensten uit te voeren. De AFM is echter nog bezorgd over de onafhankelijkheid van de accountants met betrekking tot de contracten die de vier grootste accountantsorganisaties kort voor het einde van 2012 hebben gesloten. Deze contracten zijn namelijk voor zowel de wettelijke controle als de adviesdiensten bij dezelfde onderneming. Er is een overgangsregeling afgesproken echter twijfelt de AFM interpretatie hiervan door de Big-4. De AFM concludeert namelijk dat de Big-4 in eerste instantie dacht dat deze overgangsregeling alle contracten voor 1 januari 2013 onder deze regeling zouden vallen, echter is de AFM van mening dat dit niet voor alle niet-controlediensten geldt.

Wat ik tot nu heb kunnen concluderen is dat de audit price door verschillende factoren hoger of lager kan liggen, dat de audit quality afhankelijk is van de onafhankelijkheid van de accountant en dat deze onafhankelijk wel degelijk beïnvloed werd door non-controle diensten. Het laatste was blijkbaar essentieel voor de onafhankelijkheid, omdat sinds 1 januari 2013 is wettelijk is gesteld dat er een scheiding zal zijn tussen controle en advies.

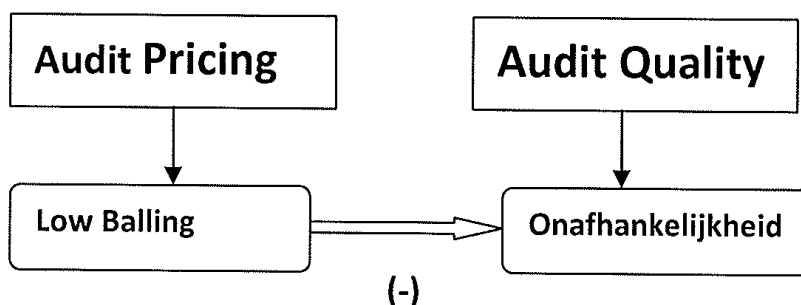
Ik zal in mijn komende hoofdstukken proberen deze antwoorden op mijn deelvragen te gebruiken en te verduidelijken om zo tot een beter conclusie te komen. Ik zal onder andere gebruiken maken van een hypothese om het verband tussen audit price en audit quality, wat ik met mijn hoofdvraag wil begrijpen, te verduidelijken door een verband te leggen tussen audit price en de onafhankelijkheid van de accountant.

Hoofdstuk 3: Het ontwerp van mijn onderzoek, de vorming van de hypothese en de aanpak van het onderzoek.

3.1 Het conceptueel model.

De relatie tussen audit prijzen en audit kwaliteit zal hetgeen zijn wat ik dieper zal onderzoeken in de aanloop van mijn scriptie. In het vorige hoofdstuk heb ik low-balling verbonden aan de audit prijs en aan audit kwaliteit heb ik de onafhankelijk van de accountant verbonden.

Om dit te verduidelijken heb ik het volgende conceptueel model gebruikt, dit model heb ik samengesteld uit de verbanden tussen 'Audit Pricing', 'Audit Quality', 'Low-Balling' en 'Onafhankelijkheid'. Dit is aan de hand van de door mijn veronderstelde relatie, dit is dus niet afkomstig uit een artikel. Ik heb de termen "Audit Pricing en 'Audit Quality' als plaatjes gevonden en heb zelf de rest hieraan toegevoegd om de veronderstelde relatie op deze wijze weer te geven:

De relatie tussen audit pricing en low-balling heb ik al behandeld en ook het verband tussen audit quality en onafhankelijkheid van de accountant heb ik ook in het vorige hoofdstuk behandeld. Wat ik nu wil onderzoeken is de relatie tussen low-balling en de onafhankelijkheid van de accountant. Wat ik uit het vorige hoofdstuk heb kunnen halen en nu mee zal nemen, is dat de relatie negatief is. De accountant wordt minder onafhankelijk zodra de controle onder kostprijs wordt aangeboden, omdat de accountant dit verlies wil terug verdienen.

3.2 De hypothese bij dit onderzoek.

Ik stel deze hypothese op om het verband tussen mijn hoofdvraag en het onderwerp low-balling te verduidelijken. Mijn hoofdvraag omvat een veel breder verband, namelijk die tussen audit price en audit quality, omdat verband dus beter te betrekken bij het onderwerp low-balling heb ik mijn hypothese opgesteld. De hypothese is dus ook gebaseerd op hetgeen bovengenoemd en mijn verwachting dat de relatie tussen low-balling en de onafhankelijkheid van de accountant negatief zal zijn, deze is als volgt:

“De onafhankelijkheid van de accountant zal minder worden als de audit prijs lager is dan de kostprijs van de controle”.

Of de hypothese aangenomen moet worden of juist moet worden verworpen zal direct effect hebben op het antwoord op mijn hoofdvraag.

3.3 De aanpak van het onderzoek.

Ik zal mijn hypothese aan hand van een meta-analyse, gevormd door de wetenschappelijke literatuur die ik tot mijn beschikking had, toetsen.

Om de juiste literatuur te gebruiken heb ik verscheiden internationale vaktijdschriften bekeken die betrekking hadden op het onderwerp. Als onderwerpen heb ik audit pricing, audit quality, low-balling en independence gebruikt om de juiste wetenschappelijke stukken voor mijn scriptie samen te zoeken. De AAA Auditing Section Research Committee bestaande uit vele deskundigen op het gebied van audit research heeft verschillende audit onderzoeken over tijdstek 33 jaar samen gebracht en dit is een van de bronnen waar ik een groot gedeelte van de literatuur stukken heb gevonden. Dit titel is ‘THIRTY THREE YEARS OF AUDIT RESEARCH’. Het is een samen gebracht in een grote literatuurlijst. Dit heeft mij geholpen om veel artikelen makkelijker te kunnen vinden aangezien de volledige benaming hierin staat genoteerd, echter bestaat het uit meer dan 150 pagina’s wat soms het onderscheid tussen wel en niet relevant moeilijk was om te maken. Hieruit en uit de

verschillende internationale vaktijdschriften heb ik de literatuur geselecteerd (zie meta-analyse, onder artikel) die ik voor de meta-analyse heb gebruikt.

In het komende hoofdstuk zal ik aan de hand van de verschillende artikelen onderzoeken of er wel degelijk een verband is tussen low-balling en het minder worden van de onafhankelijkheid van de accountant. En in het laatste hoofdstuk zal ik mijn hypothese behandelen.

Hoofdstuk 4: De resultaten van de meta-analyse.

4.1 Wat zijn de parameters van low-balling en onafhankelijkheid van de accountant?

Wat we uit de hoofdstuk 2 kunnen halen zijn de volgende relaties:

- Audit pricing - Low-balling, deze hangt af van: de omvang en complexiteit van de klant, de soort accountantskantoor en de soort opdrachten .
- Audit quality - onafhankelijkheid, deze hangt af van: de ervaring en de omvang van de accountantsorganisaties die de controle doen en de tijd die het kost om te wisselen van accountantsorganisaties en/of partner.

Wat zijn de parameters van low-balling?:

Er zijn verschillende parameters om low-balling te meten. Dit hebben we gezien in de artikelen die in hoofdstuk 2 zijn genoemd. Low-balling wordt gemeten door deze te verbinden met audit prijzen en externe accountantskosten. Dit zijn de onder andere een van de parameters die gebruikt worden om low-balling te meten:

- *Het bedrag dat de cliënt moet betalen aan de accountant, ook wel het bedrag dat door de accountant wordt geëist om de audit uit te voeren:*

Dit is een parameter met betrekking tot low-balling, want zo kan gekeken worden naar hoe hoog de werkelijke kosten voor de accountant zijn. Met werkelijke kosten bedoel ik het werkelijke bedrag dat de cliënt moet betalen. Deze kosten moeten dan vergeleken/afgezet worden met/tegen de kosten die de accountant heeft gemaakt, op deze wijze kan er geconstateerd worden of low-balling heeft plaatsgevonden. Ook kunnen de werkelijke kosten worden vergeleken met werkelijke kosten van de jaren hiervoor om te kijken of er grote verschillen zijn, wat weer zou kunnen aanduiden op low-balling.

- *Het bedrag dat de accountant in rekening brengt aan de cliënt om de controle uit te voeren en het uurtarief zijn niet gelijk aan de uurtarieven die standaard zijn voor de accountantsorganisatie:*

Dit wordt als een parameter met betrekking tot low-balling gerekend, omdat de accountantsorganisaties standaardtarieven gebruiken voor elke functie die er binnen de organisatie is. Deze tarieven staan gelijk aan de kostprijs van elke functie, met de toevoeging van de mogelijke winstopslag. Als er sprake is van wijziging hiervan, dan kan er sprake zijn van low-balling.

- *Het standaardtarief voor een controlerende accountant maal het aantal uren, dat gebruikt worden voor de uitvoering van de controle door de accountant:*

Dit wordt als een parameter met betrekking tot low-balling gerekend, want voordat de controle wordt uitgevoerd moeten er afspraken worden gemaakt. De audit fee wordt van tevoren bepaald en hierbij wordt rekening gehouden met het aantal uren dat nodig zal zijn voor de controle. Als het aantal uren dat daadwerkelijk nodig was meer blijkt te zijn, dan kan er sprake zijn van een audit fee die lager is dan de kostprijs wat dan weer kan duiden op low-balling. Echter moet er wel rekening worden gehouden met verandering in uren die niet de oorzaak zijn van fouten gemaakt door de accountantsorganisatie, maar door cliënt veroorzaakt zijn.

- *Tot slot: de natuurlijke logaritme van de accountantskosten en/of audit prijzen:*

Dit is een wiskundige techniek die ervoor zorgt dat er kan worden gerekend met hele grote en hele kleine getallen en is een parameter van low-balling. De natuurlijke logaritme zorgt voor een betere lineaire relatie tussen accountantskosten en de totale bezittingen van de klant, Hay, Knechel & Wong (2006). Een toename van accountantskosten wordt dus onder andere veroorzaakt door een toename van de totale bezittingen.

De logaritme van getal x die als grondtal a heeft, is de exponent van de macht waartoe met a moet verheffen om het getal x te krijgen.

Een voorbeeld om dit toe te lichten: Stel het getal is 4. Hiervan wil men het logaritme bepalen als van het getal 4 het grondtal 2 is. Je krijgt dan het getal 2 als je het grondtal 2 met 2 verheft. In dit geval is dus het getal 2 de logaritme.

Wat zijn parameters van de onafhankelijkheid van de accountant?:

Ook voor de onafhankelijkheid van de accountant zijn er vele onderzoeken die dit meten, de onafhankelijkheid van de accountant wordt gemeten door middel van een aantal parameters. Dat zijn deze parameters:

- *Het verband tussen audit prijzen en non-audit prijzen:*

In hoofdstuk 2 hebben we gezien dat het verband tussen audit prijzen en non-audit prijzen verschillende effecten kan hebben op de onafhankelijkheid van de accountant. Deze kunnen positief of negatief zijn en daardoor kan dit als een parameter voor onafhankelijkheid van de accountant worden gerekend.

- *Het verband tussen audit prijzen en discretionary accruals:*

Allereerst gaat het bij discretionary accruals om abnormale accruals, welke het verschil zijn tussen de werkelijke accruals die in jaarrekening te vinden zijn en de accruals die verwacht waren aan de hand van de bedrijfskenmerken. Het gaat dus om de voorzieningen en reserveringen die verwacht waren door het management, maar niet overeenkomen met de verwachtingen. Waarom wordt dit als een parameter voor onafhankelijkheid van de accountant kan worden gebruikt, is omdat bij in verhouding hoge waardes voor zowel de audit fee als de discretionary accruals er sprake kan zijn van earnings management. Dit, indien het niet wordt vastgesteld of verbeterd, kan ervoor zorgen dat de onafhankelijkheid van de accountant geschaad wordt als de cliënt een hogere audit prijs heeft betaald.

- *Het aantal jaar dat de accountantsorganisatie de controles voor dezelfde klant doet:*

Ook dit punt heb ik in het vorige hoofdstuk behandeld. Daar werd gesteld dat er economisch en sociaal gezien een sterkere relatie kan ontstaan tussen de accountantsorganisatie en de klant. Dit kan leiden tot een minder kritische controle, doordat de controle door accountant als standaard wordt gezien. Dit is de reden waarom dit een parameter is voor onafhankelijkheid van de accountant, omdat die relatie kan leiden tot meer afhankelijkheid en dus de onafhankelijkheid schaad.

- *Het belang van een cliënt, gemeten door de totale audit fee te delen door de totale opbrengsten van de accountantsorganisatie.*

Dit wordt als een parameter met betrekking tot onafhankelijkheid van de accountant gerekend, omdat zoals in hoofdstuk 2 al is behandeld een accountantsorganisatie die afhankelijk is van een cliënt, deze eerder geneigd is om fouten niet te rapporteren. Dit zorgt ervoor dat de accountant minder onafhankelijk is.

- *De earnings response coefficient (ERC) van de aandelen:*

De ERC is de reactie op bijvoorbeeld de aandelen bij het tonen van de resultaten van een onderneming. Een hoge ERC kan aangeven, dat er resultaten anders zijn dan verwacht door de onderneming. Dit zou kunnen betekenen dat er sprake is van earnings management en dit kan de onafhankelijkheid van de accountant bedreigen. Dit is waarom dit als een parameter voor de onafhankelijkheid van de accountant wordt gerekend.

- *Een resultaat op aandelen die niet verwacht was:*

Dit wordt als een parameter van onafhankelijkheid gerekend, omdat het op de zelfde wijze als de parameter hier boven, de onafhankelijkheid van accountant kan bedreigen.

4.2 De meta-analyse

Om te kunnen onderzoeken of sprake is van een verband tussen low-balling en de onafhankelijkheid van de accountant zal ik gebruik maken van een meta-analyse, welke ik hieronder samen heb gesteld op de basis van de artikelen en die in de meta-analyse zijn opgenomen. Vaak zijn dit Engelse beschrijvingen die ik vervolgens heb samengevat en vertaald vanuit de artikelen zelf. Om het eenvoudiger te maken om het bovengenoemde verband te onderzoeken heb ik in de meta-analyse het verband tussen audit pricing en audit quality betrokken. Dit heb ik vooral gedaan omdat er geen onderzoek of artikel is dat uitzonderlijk het verband tussen low-balling en onafhankelijkheid van de accountant onderzoekt. De parameters in de paragraaf hiervoor heb ik gebruikt om de meta-analyse te maken en de resultaten hiervan zijn hieronder te vinden.

Meta-Analyse: De relaties tussen low-balling (prijs van de controle) en de onafhankelijkheid van de accountant (de kwaliteit van de controle). (audit pricing tegenover audit quality)

Artikel	Onderzoek	Onderzoeksresultaten	Relatie
DeAngelo (1981a)	<p>Door DeAngelo is de relatie tussen low-balling en de onafhankelijkheid van de accountant onderzocht.</p> <p>Aanleiding voor DeAngelo voor het schrijven van haar artikel zijn de beweringen van de "Commission on Auditors' Responsibilities" en de "Securities and Exchange Commission (SEC)" dat bij nieuwe controleopdrachten de onafhankelijkheid van de accountant wordt beschadigd als gevolg van low-balling.</p> <p>DeAngelo heeft de relatie door middel van een intertemporal audit pricing model onderzocht.</p>	<p>DeAngelo heeft in haar onderzoek aangetoond dat low-balling de onafhankelijkheid van de accountant <u>niet</u> beschadigd.</p> <p>Naar aanleiding van haar onderzoek concludeert DeAngelo dat low-balling een natuurlijke reactie is van de concurrentie op de toekomstige quasi-rents welke de dienstdoende accountant op de controleopdracht kan behalen.</p>	Positief
Dopuch en King (1996)	<p>Door Dopuch en King is de relatie tussen low-balling en audit quality onderzocht.</p> <p>Aanleiding voor Dopuch en King voor het schrijven van hun artikel zijn de beweringen van critici in de accountancy branche dat accountants low-balling toepassen om controleopdrachten te behouden of binnen te halen, hetgeen derhalve een potentiële bedreiging vormt tot het verminderen van de audit quality door de accountant.</p>	<p>Dopuch en King concluderen in hun onderzoek dat in markten waar low-balling aanwezig is dit <u>niet</u> leidt tot een materiële reductie van de geleverde kwaliteit door de accountant. Dopuch en King zijn tot deze conclusie gekomen door markten waarin wel en geen low-balling aanwezig is te vergelijken.</p> <p>Daarentegen concluderen Dopuch en King dat low-balling <u>wel</u> een materieel effect heeft op geleverde kwaliteit door de accountant als er sprake is van tegengestelde condities in de markt, namelijk een hoge graad van low-balling en geen concurrentie.</p>	<p>Positief (bij aanwezigheid van concurrentie)</p> <p>Negatief (bij de afwezigheid van concurrentie)</p>
Elitzur en Falk (1996)	<p>Door Elitzur en Falk is de relatie tussen low-balling en audit quality onderzocht.</p> <p>In hun onderzoek hebben Elitzur en Falk met name gefocust op low-balling.</p> <p>Elitzur en Falk hebben de relatie door middel van een multi-period dynamic setting model onderzocht.</p>	<p>Elitzur en Falk concluderen in hun onderzoek dat voor opdrachten waarbij de audit fee substantieel lager is dan de kosten dit kan leiden tot een vermindering van de geleverde kwaliteit door de accountant.</p> <p>Daarnaast concluderen Elitzur en Falk dat low-balling ontstaat wanneer de concurrentie in de markt hoog is.</p>	Negatief
Lee en Gu (1998)	<p>Door Lee en Gu is de relatie tussen audit pricing (low-balling) en de onafhankelijkheid van de accountant onderzocht.</p> <p>Lee en Gu hebben in hun onderzoek de relatie onderzocht met behulp van het dynamische multi-agent moral hazard model.</p>	<p>Lee en Gu concluderen in hun onderzoek dat low-balling een samenstel van wettelijke verantwoordelijkheden biedt waarmee de onafhankelijkheid van de accountant kan worden gehandhaafd.</p> <p>Dit concluderen zij op basis van de resultaten uit hun onderzoek dat low-balling de transactie kosten van het switchen van accountant reduceert. Hierdoor kan de onafhankelijkheid van de accountant toenemen.</p>	Positief
Chan (1999)	<p>Door Chan is de relatie tussen de opstartkosten van een nieuwe controleopdracht (low-balling) en de concurrentie (onafhankelijkheid van de accountant) onderzocht.</p> <p>Chan heeft de relatie in zijn onderzoek onderzocht door middel van het 2 periode specialisatie model.</p>	<p>Chan concludeert in zijn onderzoek dat low-balling de consequentie is van de concurrentie tussen accountantskantoren en hierdoor geen afbreuk doet op de geleverde kwaliteit door de accountant.</p> <p>Chan merkt hierbij op dat low-balling alleen voorkomt in markten waar de concurrentie tussen accountants hevig is.</p>	Positief

De onderzoekers in meta-analyse hebben de verbanden onderzocht met verscheidene modellen, welke ik nu zal beschrijven.

Het eerste model is de intertemporal audit pricing model:

DeAngelo is degene die dit model voor zijn onderzoek heeft gebruikt. Hij heeft dit model gemaakt om een analyse vast te stellen voor kostenvoordelen van accountants vergeleken met concurrenten voor controles van een klant. Deze voordelen zijn vaak gericht op het voorkomen van kosten, die bij het wisselen van accountantsorganisatie ontstaan. Door bij een klant te blijven zou een accountant deze voordelen kunnen creëren en daarmee een lagere audit fee kunnen vragen voor komende controles. Of als de fee gelijk blijft deze hoger zal zijn dan de normale kosten, dan is er sprake van een client-specific quasi-rents.

Het tweede model is de Multi-Period Dynamic Setting Model:

Elitzur & Falk maken gebruik van het tweede model om te onderzoeken wat voor effect het heeft wanneer er in het openbaar door de klant een bod wordt gedaan op de verkoop van controles. De cliënt heeft de accountantsorganisatie aangenomen via de openbare markt. De accountantsorganisatie heeft haar sterke punten en specialisaties in de openbare markt duidelijk gemaakt en wordt met dat op het oog aangenomen. Deze kunnen dan efficiënter te werk gaan en zo meer profeet hebben van een controle, ook voor de klant heeft dit voordelen omdat de audit fee lager zou kunnen uitvallen.

Het derde model is de Multi-Agent Moral Hazard Model:

Lee & Gu gebruiken dit model om de verschillende relaties en handelingen tussen de eigenaar van een organisatie, de manager van een organisatie en de accountant die de controle uitvoert te onderzoeken. Als een eigenaar een 'verzekering' heeft genomen met betrekking tot de controle om zijn risico te verkleinen, doordat deze een getrouw beeld van de jaarrekening hierdoor kan eisen, dan is er een moraal gevaar voor de accountant. Dit model moet laten zien wat er gebeurt met de onafhankelijkheid van de accountant, indien een manager de jaarrekening manipuleert om een positief beeld te creëren voor de eigenaar. Als de accountant dit niet corrigeert dan heeft deze zijn onafhankelijkheid geschonden, de onafhankelijkheid is daarom het belangrijkste onderdeel van dit model.

Het vierde model is de Twee Periode Specialisatie Model:

Chan is degene die dit model gebruikt om te onderzoeken wat voor effect opstartkosten hebben op de concurrentie tussen de accountantsorganisaties bij het aannemen van een nieuwe opdracht voor de accountantscontrole. De verschillende accountantsorganisatie gebruiken deze kosten om te bepalen wat voor opdrachten ze aannemen en wat voor opdrachten niet als een slimme zet worden gerekend.

Enkele verdere toelichtingen op de inhoud van Tabel A zal ik nu geven.

De conclusie die DeAngelo trekt met betrekking tot client-specific quasi-rent is dat het een negatieve invloed heeft op de accountant die de opdracht uitvoert. Dit kan mogelijk schade brengen aan de onafhankelijkheid van de accountant, omdat de hoogte van een optimale onafhankelijkheid van de accountant minder is dan de volledige/perfecte onafhankelijkheid van de accountant.

Elitzur & Falk trekken ook de conclusie dat er bij het bieden signalen worden gegeven met betrekking tot de opstartkosten die accountant denkt te maken. Ook geven ze aan dat het wisselen van accountant niet voordelig is voor een onderneming, omdat de ervaring die de accountantsorganisatie in voorgaande jaren heeft opgedaan m.b.t. de onderneming verloren gaan en een nieuwe accountant zal dan een hogere kostprijs hebben voor de controle. Ook zien ze dat als er een laatste jaar voor controles wordt verwacht er significant minder wordt geïnvesteerd in de onderneming specifieke controle methodes.

Chan gaat in op de accountantsorganisaties die zich hebben gespecialiseerd op bepaalde gebieden en dat deze meer kostenvoordelen kunnen krijgen dan de concurrentie met betrekking tot ondernemingen die binnen die gespecialiseerde gebieden vallen. Een groot voordeel is dat de opstartkosten laag zullen zijn vergeleken met een nieuwe controle of een controle die valt buiten de specialisatie. Low-balling, het onder (standaard) kostprijs aanbieden van de controle, zonder aantasting van de onafhankelijkheid van de accountant is dan mogelijk zonder een slechte controle uit te voeren.

4.3 Hoe heb ik de resultaten van het onderzoek geïnterpreteerd

In deze paragraaf zal ik proberen de resultaten uit de meta-analyse samen te brengen.

De hoofdvraag die ik had opgesteld is de volgende:

“Hoe verhouden de prijs (audit pricing or fee) en de kwaliteit (audit quality) van de accountantscontrole zich ten opzichte van elkaar?”

Het resultaat van de meeste onderzoeken uit de meta-analyse maakt duidelijk dat er voornamelijk positieve verbanden zijn, wat concludeert dat hoogte van de audit fee geen negatief invloed heeft op de audit quality. Andere onderzoeken gaven juist aan dat het omgekeerde waar was, want die impliceerden dat low-balling wel een negatieve invloed heeft op de audit quality en dus de accountant minder onafhankelijk maakt. Echter geldt hier dat er alleen een negatieve invloed ontstaat wanneer er concurrentie is voor de accountantsorganisaties. De positieve verbanden werden vooral door specialisatie en technologische voordelen veroorzaakt. Zo kunnen er voordelen worden behaald, omdat de kosten lager zijn dan die van de concurrentie, door die voorsprong.

Als antwoord op mijn hoofdvraag zou gegeven kunnen worden dat er sprake is van een positief verband als de prijs door concurrentie is ontstaan én er sprake is van specialisatie van accountantsorganisaties. Dat is over het algemeen het geval.

Hoofdstuk 5: Mijn Conclusie

5.1 Mijn conclusie met betrekking tot het onderzoek

Met behulp van een conceptueel model heb ik een hypothese opgesteld om het verband tussen mijn hoofdvraag en het onderwerp low-balling te kunnen onderzoeken. De stelling is als volgt:

“De onafhankelijkheid van de accountant zal minder worden als de audit prijs lager is dan de kostprijs van de controle”.

Gebaseerd op de resultaten uit hoofdstuk 4 kan mijn hypothese verworpen worden. Uit de resultaten was namelijk te halen dat er een positief verband is tussen de audit fee en de audit quality als de prijs door concurrentie is ontstaan en er sprake is van specialisatie van accountantsorganisaties. Dat is ook over het algemeen het geval. En er is dus geen sprake van vermindering van de audit quality en daarmee ook geen vermindering van de onafhankelijkheid van de accountant. De hypothese moet dus verworpen worden en kan ik dus stellen dat low-balling geen effect heeft op de onafhankelijkheid van de auditor en daarmee dus de ook niet op de audit quality.

Mijn hoofdvraag kan dus deels beantwoord worden. De audit price heeft geen effect op de audit quality, indien die prijs is ontstaan door concurrentie.

Ik kan echter geen volledige conclusie trekken m.b.t. het verband tussen audit price en audit quality, indien de prijs niet is ontstaan door concurrentie. Dit zou een vervolg onderzoek kunnen verhelderen.

5.2 Wat voor beperkingen kwam ik tegen tijdens mijn onderzoek

De voornaamste beperking was dat er heel veel wetenschappelijke literatuur was, maar dat geen van hen specifiek en in detail onderzoek hebben gedaan naar mijn onderwerp. Dit was namelijk het verband tussen low-balling en de onafhankelijkheid van de accountant. Ook waren de wetenschappelijke artikelen redelijk oud en er waren vrijwel geen recente onderzoeken naar mijn onderwerp. Met meta-analyse probeerde ik een verband te leggen tussen low-balling en audit quality, door eerst een verband te zoeken tussen low-balling en de onafhankelijkheid van de account. Uit de conclusie hierboven blijft dus dat low-balling geen effect heeft op zowel de onafhankelijkheid als de audit quality.

5.3 Tot slot mijn aanbevelingen met betrekking tot het onderzoek

Bij het onderzoek naar dit onderwerp moet je jezelf niet beperken tot enkel het verband tussen low-balling en audit quality. Het gebrek aan specifiek onderzoek naar dit verband zal een beperking vormen. Eerst een verband zoeken tussen low-balling en de onafhankelijkheid van de accountant en vervolgens dit te verbinden met de audit quality, kan die beperking grotendeels afnemen.

Ga dus in een vervolg onderzoek nog dieper in op het verband tussen low-balling en onafhankelijkheid. Gebruik ook andere modellen voor de meta-analyse. De resultaten uit worden namelijk bepaald door de modellen die gekozen worden om deze analyse samen te stellen.

Literatuurlijst:

- Abdel-khalik, A.R. 1990. The Jointness of Audit Fees and Demand for MAS: A Self-Selection Analysis. *Contemporary Accounting Research* (Spring): 295-322.
- Anderson, T. and Zéghal, D. 1994. The pricing of audit services: Further evidence from the Canadian market, *Accounting and Business Research*: vol. 24, no.95, p. 195-207.
- Barefield, R.M., J.J. Gaver, and T.B. O'Keefe. 1993. Additional evidence on the economics of attest: Extending results from the audit market to the market for compilations and reviews. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* (Vol. 12 No. 1, Spring): 74-87.
- Barkess, L and Simnet, R. 1994. The provision of other services by auditors: Independence and pricing issues, *Accounting and Business Research*: vol. 24, no.94, p 99-108.
- Beck, P.J., Frecka, T.J. and Solomon 1988a. A model of the market for MAS and audit services: Knowledge spillovers and auditor-auditee bonding, *Journal of Accounting Literature*: vol. 7, p. 55-64.
- Beck, P.J., Frencka T.J. and Solomon 1988b. An empirical analysis of the relationship between MAS involvement and auditor tenure: Implications for auditor independence, *Journal of Accounting Literature*: vol. 7, p. 65-84.
- Chan, D.K. 1999. "Low-Balling" and Efficiency in a Two-Period Specialization Model of Auditing Competition. *Contemporary Accounting Research* (Winter): 609-643.
- Colbert, G. And Murray, D. 1998. The association between auditor quality and auditor size: An analysis of small CPA firms, *Journal of Accounting, Auditing & Finance*: vol. 13, no. 2, p. 135-150.
- Craswell, A.T., and J.R. Francis. 1999. Pricing Initial Audit Engagements: A Test of Competing Theories. *The Accounting Review* (April) :201-216.
- Davidson, R.A., and D. Neu. 1993. A Note on the Association between Audit Firm Size and Audit Quality. *Contemporary Accounting Research* (Spring): 479-488.
- Davis, L. R., D. N. Ricchiute, and G. Trompeter. 1993. Audit effort, audit fees, and the provision of non-audit services to audit clients. *The Accounting Review* 68 (January): 135-150.

- DeAngelo, L.E. 1981a. Auditor Independence, 'Low Balling', and Disclosure Regulation. *Journal of Accounting & Economics* (August): 113-127.
- DeAngelo, L.E. 1981b. Auditor Size and Audit Quality. *Journal of Accounting & Economics* (December): 183-199.
- DeAngelo, L.E. 1982. Mandated Successful Efforts and Auditor Choice. *Journal of Accounting & Economics* (December): 171-203.
- Defond, M.L. And Jiambalvo, J. 1991. Incidence and circumstances of accounting errors, *The Accounting Review*.
- Dopuch, N. and King, R. 1996. The effects of low-balling on audit quality: An experimental markets study, *Journal of Accounting, Auditing and Finance*: vol.14, p. 45-68.
- Elitzur, R. and H. Falk. 1996. Planned Audit Quality. *Journal of Accounting and Public Policy* (Autumn): 247-269.
- Elitzur, R.R., and H. Falk. 1996. Auctions for Audit Services and Low-Balling. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* (Supplement): 41-59.
- Ettredge, M., and R. Greenberg. 1990. Determinants of fee cutting on initial audit engagements. *Journal of Accounting Research* (Spring): 198-210.
- Ezzamel, M., Gwilliam, D.R. and Holland, K.M. 1996. Some empirical evidence from publicly quoted UK companies on the relationship between the pricing of audit and non-audit services, *Accounting and Business Research*: vol. 27, no. 1, p. 3-16.
- Firth, M. 1997. The provision of non-audit services and the pricing of audit fees, *Journal of Business Finance & Accounting*: vol.24, nos. 3 & 4, p. 511-25.
- Francis, J.R., E.L. Maydew, and H. C. Sparks. 1999. The Role of Big 6 Auditors in the Credible Reporting of Accruals. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* (Fall): 17-34.
- Francis, J.R. 2004. What do we know about audit quality?, *The British Accounting Review*: vol. 36, p. 345-368.
- Frankel, R.M., M.F. Johnson, and K.K. Nelson. 2002. The Relation between Auditors' Fees for Non-audit Services and Earnings Management. *The Accounting Review* (Oct Supplement): 71-105.
- Gregory, A. and Collier, P. 1996. Audit fee and auditor change: An investigation of the persistence of fee reduction an earnings management, *The Accounting Review*.

- Groenen, M.A., van den Kerkhof, M.G.J.J en Langendijk, H.P.A.J. 2002. De tevredenheid omtrent de beheersing van de accountantskosten, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie* (november): volume 76, p. 493-503.
- Gul, F.A., B.L. Jaggi, and G.V. Krishnan. 2007. Auditor Independence: Evidence on the Joint Effects of Audit Tenure and Non-audit Fees. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* (November): 117-142.
- Gul, F.A. 1999. Audit Prices, Product Differentiation and Economic Equilibrium. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* (Spring): 90-100.
- Hay, D.C., W.R. Knechel, and Li, v. 2006. Non-audit services and auditor independence: New Zealand Evidence, *Journal of Business Finance & Accounting*: vol. 33, p. 715-734.
- Hay, D.C., W.R. Knechel, and N. Wong. 2006. Audit Fees: A Meta-analysis of the Effect of Supply and Demand Attributes. *Contemporary Accounting Research* (Winter): 141-191.
- Lee, C.J., and Z. Gu. 1998. Low Balling, Legal Liability and Auditor Independence. *The Accounting Review* (October): 533-555.
- Lys, T. and R. L. Watts. 1994. Lawsuits against auditors. *Journal of Accounting Research* (Supplement): 65-93.
- NIVRA en NOVAA 2002. Nadere voorschriften inzake de onafhankelijkheid van de accountant, *Amsterdam, Den Haag, December 2002*.
- Palmrose, Z. V. 1986. The effect of non-audit services on the pricing of audit services: Further evidence. *Journal of Accounting Research* (Autumn): 405-411.
- Palmrose, Z.-V. 1988. An analysis of auditor litigation and audit service quality. *The Accounting Review* 63 (January): 55-73.
- O'Keefe, T. And Westort, P. 1992. Conformance to GAAS reporting standards in municipal audits and the economics of auditing: The effects of audit firm size, CPA examination performance, and competition, *Research in Accounting Regulation*.
- O'Keefe, T. B., D. A. Simunic, and M. T. Stein. 1994. The production of audit services: Evidence from a major public accounting firm. *Journal of Accounting Research* (Autumn): 241-261.
- Schaik, F.D.J. van 2003. Een toereikende vergoeding voor de jaarrekeningcontrole, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie (juni 2003)*: p. 254-260

- Simon, D. T., and J. R. Francis. 1988. The effects of auditor change on audit fees: Tests of price cutting and price recovery. *The Accounting Review* 63 (April): 255-269.
- Simunic, D. A. 1984. Auditing, consulting, and auditor independence. *Journal of Accounting Research* (Autumn): 679-702.
- Simunic, D. A. 1980. The pricing of audit services: Theory and evidence. *Journal of Accounting Research* (Spring): 161-190.
- Teoh, S. H., and T. J. Wong. 1993. Perceived auditor quality and the earnings response coefficient. *The Accounting Review* 68 (April): 346-366.
- Thomas. T. 2000. Big five: Low audit fees 'are not baits', *Business Review Weekly* (July 7).
- Verordening Gedragscode (VGC).
- Watkins, A.L., Hillison, W. and Morecroft, S.E. (2004) "Audit quality: A synthesis of theory and empirical evidence", *Journal of Accounting Literature*, vol. 23, p. 153-184.

Website's:

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financieel-toezicht/vraag-en-antwoord/wat-houdt-de-wet-toezicht-accountantsorganisaties-wta-in.html>

<http://www.afm.nl/>

<http://www.nba.nl/>

[http://www.accountancynieuws.nl/actueel/vaktechniek/nieuwe-controlestandaarden-\(nv-cos\)-vastgesteld.91482.lynkx](http://www.accountancynieuws.nl/actueel/vaktechniek/nieuwe-controlestandaarden-(nv-cos)-vastgesteld.91482.lynkx)

<http://www.accountancynieuws.nl/actueel/branche/bestuurdersaansprakelijkheid-en-het-onweerlegbaar.97285.lynkx>

<http://www.accountant.nl/Accountant/Nieuws/FD+Vestia-accountant+negeerde+rode+vlaggen.aspx>

<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/01/14/toezichthouders-faalden-in-miljardendebacle-rond-woningcorporatie-vestia/>

<http://www.verderfiscaal.nl/fiscaal.php?page=82>

Wetboeken:

Kluwer College Bundel.

Overige:

KPMG Jaarboek, externe verslaggeving